

Dünyada Sosyal Medya Düzenlemelerine Karşılaştırmalı Bakış ve Türkiye için SOMUT ÖNERİLER

Giriş

Özellikle geçtiğimiz 20 sene içerisinde bilgi teknolojilerindeki yaşanan ilerleme farklı ülkelerdeki toplumsal ilişkileri yeniden belirlemekte ve siyaset ve ekonominin yapısında da köklü değişikliklere neden olmaktadır. Bilgi teknolojilerindeki ilerlemenin bir çıktısı niteliğindeki sosyal medya platformları da toplumsal ve siyasi değişiklikleri etkileyen önemli bileşenlerdir. Bu yeni teknolojiler, başlangıçta zengin birer alternatif bilgi kaynağı olma, geleneksel medya kanallarına kıyasla daha çoğulcu olma, alternatif bilgi kaynaklarına erişimi hızlandırma ve kolaylaştırma, sivil toplumu güçlendirme, demokratik kolektif örgütlenme imkanlarını çoğaltma gibi demokratik rejimleri güçlendirici etkileri yönünden olumlu karşılanmışlardır. Bu nedenle bu yeni teknolojiler ‘Özgürleştirici Teknolojiler’ olarak kavramsallaştırılmıştır.¹

Son yıllarda kendi içlerinde yukarıda ifade edilen demokratik potansiyeli taşımaya devam etmelerine rağmen, sosyal medya platformlarının yarattığı toplumsal ve siyasi problemler giderek daha fazla dikkat çekmiş ve daha kötümser bir bakış açısına neden olmuştur.² Bunların başında ise yankı odaları üzerinden toplumsal ve siyasi kutuplaşma seviyesindeki artış, iş modeli yönünden bireylerin kendi rızaları dışında kendilerine ait verilerin toplanması ve kullanılması, nefret dili ve diğer zararlı içeriklerin yaygınlaşması,

bot hesaplar ve bilgisayarlı propaganda, seçimlere dışarıdan müdahale gibi sorunlar ve daha fazlası sıralanabilir. Tüm bu sorun alanları sosyal medya ve demokrasi arasındaki ilişkiye daha ihtiyatlı yaklaşılması sonucunu doğurmuştur.³ Daha da önemlisi her ne kadar kendi içlerinde demokratik bir potansiyel barındırsalar da, sosyal medya platformları otoriter rejimlerin kendilerini pekiştirmeleri ve otoriter eğilimli liderlerin demokratik rejimleri otoriterleştirme süreçlerinde de işlevsel olabilmektedirler.⁴ Bu bağlamda sosyal medya platformları otoriter eğilimli liderlere ve otoriter rejimlere milyonlarca kişinin kişisel verilerine ulaşarak toplumsal kontrol, sansür, söylem manipülasyonu, stratejik ilgi dağıtma gibi son derece sorunlu altyapısal güç olanakları da sunmaktadırlar.⁵

Dijital medya kanalları ve sosyal medya platformlarının bu iki potansiyeli bir arada bulunan yapısı nedeniyle son yıllarda gerek demokrasisini pekiştirmiş ülkelerde gerekse otoriter ya da otoriterleşen ülkelerde sosyal medya alanını denetlemeye yönelik birçok farklı nitelikte düzenleme hayata geçirilmektedir. Freedom House’un her sene yayınladığı İnternet Özgürlüğü Raporunda inceleme kapsamına alınan 70 ülkeden 48’i sosyal medya alanını denetlemeye yönelik bir ya da birden fazla düzenleme yapmıştır. Rapora yansıyan bir başka önemli bulgu ise küresel ölçekte internet özgürlüğünün geçen sene-son 11 sene de olduğu gibi-geriye gittiğidir.⁶

¹ Özgürleştirici teknolojiler kısaca siyasi, toplumsal ve ekonomik özgürlükleri genişletici nitelikteki bilgi ve iletişim teknolojileri olarak tanımlanmaktadır. Bkz. Larry Diamond, “Liberation Technology”, Journal of Democracy, Cilt 21, Sayı.3 (2010), pp. 69-83.

² Bkz. Espen Geelmuyden Rod ve Nils B Weidmann, “Empowering activists or autocrats? The internet in authoritarian regimes, Journal of Peace Research, Cilt 52, No.3 (2015): 338-351.

³ Nathaniel Persily ve Joshua A. Tucker (ed.) Social Media and Democracy: The State of the Field and Prospects for Reform. (Cambridge: Cambridge University Press, 2020)

⁴ Otoriter rejimlerde dijital platformların işlevlerini inceleyen çalışmaların özeti için bkz. Jeremy Boo ve Dan Slater “The Digitalization of Dictatorship: Early Lessons from a Growing Literature”, Turkish Policy Quarterly Cilt 20, Sayı 3, 2021, pp.19-29.

⁵ Bkz. Espen Geelmuyden Rod ve Nils B Weidmann, “Empowering activists or autocrats? The internet in authoritarian regimes, Journal of Peace Research, Cilt 52, No.3 (2015): 338-351; Jeremy Boo ve Dan Slater “The Digitalization of Dictatorship: Early Lessons from a Growing Literature”, Turkish Policy Quarterly Cilt.20, Sayı 3, 2021, pp.19-29.

⁶ Bkz. Freedom House. “Freedom on the net 2021: The global drive to control big tech,” https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-09/FOTN_2021_Complete_Booklet_09162021_FINAL_UPDATED.pdf

Türkiye’de de geçtiğimiz senelerde sosyal medya alanını denetlemeye yönelik adımlar atılmaktadır. Önümüzdeki dönemde de bu bağlamda yeni düzenlemelerin gündeme alınacağı iktidar yetkilileri tarafından dile getirilmektedir. Denge ve Denetleme Ağı olarak sağlıklı işleyen bir denge ve denetleme sisteminde bağımsız, etkin ve çoğulcu bir medyanın (geleneksel ve dijital) vazgeçilmez bir bileşen olduğunu çeşitli raporlarımızda vurguladık. Günümüzde sosyal medya alanına ilişkin yukarıda ifade edilen sorunlar ancak kullanıcıları bu etkilerden koruyacak fakat aynı zamanda mahremiyet, ifade özgürlüğü ve alternatif bilgi kaynaklarına ulaşma gibi demokrasinin sağlıklı işlemesi için yaşamsal olan temel hak ve özgürlükleri güvence altına alacak düzenlemelerle giderilebilir.

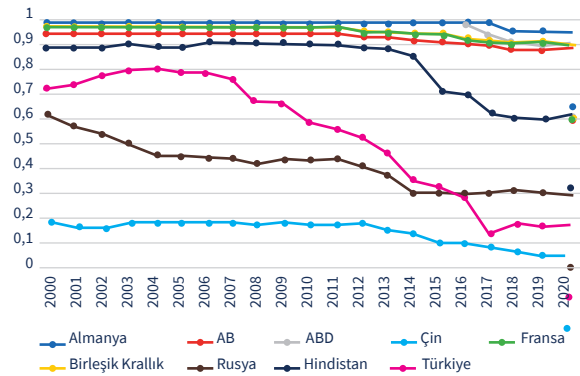
Bu raporumuzun amacı sosyal medya alanını düzenlemeye yönelik farklı ülkelerdeki uygulamaları karşılaştırmalı bir perspektiften incelemek ve bu örnekler üzerinden Türkiye’de halihazırda uygulamada olan ve önümüzdeki dönem gündeme gelecek düzenlemeleri bu karşılaştırmalı perspektiften analiz etmektir. Tüm analiz raporlarımızda yaptığımız gibi raporumuzun son bölümünde ise sosyal medya düzenlemelerinin iyi örnekleri üzerinden sosyal medya alanının ifade özgürlüğünü geriye götürmeyecek şekilde nasıl düzenlenebileceğine ilişkin bir somut öneriler setini de kamuoyu ve karar vericilerle paylaşıyoruz.

Yöntem

Bu çalışma dünyada farklı rejim tiplerine sahip ülkelerin karşılaştırması üzerinden dizayn edilmiştir. Bu çerçevede pekişmiş demokratik rejime sahip ülkelerde gündeme gelen ya da halihazırda yürürlükte olan düzenlemeler gerekçeleriyle beraber analiz edilmiştir. Bu çerçevede çalışmaya dahil edilen ülkeler Almanya, İngiltere, Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri’dir. Son dönemde Avrupa Birliği (AB) ölçeğinde de sosyal medya düzenlemesine ilişkin adımlar atılmıştır. Bu nedenle AB’nin sosyal medya alanını düzenlemeye ilişkin atıldığı adımlar da raporda mercek altına alınmıştır. Çalışmaya bütünsellik katması açısından otoriter rejime sahip olan Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti’ndeki sosyal medya alanını denetleme-

ye yönelik düzenlemeler de mercek altına alınmıştır. Türkiye’deki sosyal medya alanını denetlemeye yönelik düzenlemeler bu karşılaştırmalı analiz üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada incelenmiş olan ülkelerin siyasi rejim nitelikleri Demokrasinin Çeşitleri Endeksi’nin-Varieties of Democracy Index Seçimsel Demokrasi Endeksi verileri üzerinden aşağıdaki grafikte sunulmuştur (Grafik 1). Grafik incelendiğinde İngiltere, Fransa ve Almanya pekişmiş demokrasiler olarak sınıflandırılırken, Rusya ve Çin otoriter rejim kategorisine girmektedir. Hindistan ise Türkiye ile beraber demokraside gerileme yaşayan ülke örneği olarak çalışmaya dahil edilmiştir. Özellikle 2014 sonrası Hindistan Seçimsel Demokrasi Endeksinde hızlı bir geriye gidiş yaşamıştır. Türkiye ise Endekste 2013 yılından itibaren hızla 0.5 seviyesinin altına düşerek kusurlu demokrasi kategorisinden rekabetçi otoriter rejim kategorisine geçiş yapmıştır.

Grafik 1. Demokrasinin Çeşitleri: Seçimsel Demokrasi Endeksi

Açıklama: Seçimsel demokrasi endeksi, demokrasinin minimum standardı olan adil ve özgür seçimler üzerinden ülkeleri sıralamaktadır. Grafikte 1 seviyesi seçimsel demokrasi seviyesinin en üst noktasını gösterirken 0 seviyesi seçimsel demokrasinin tamamen ortadan kalktığı seviyeyi göstermektedir. Siyaset bilimi yazınında 0.5 ise otoriter rejime geçişte bir eşik olarak kabul edilmektedir.

Kaynak: V-Dem, <https://www.v-dem.net/en/>

Çalışmaya dahil edilen ülkelerin ifade özgürlüğü ve internet özgürlüğüne ilişkin durumları da rejim tipine ilişkin verilerle paralellik arz etmektedir (Tablo 1, Grafik 2).

⁶Bkz. Freedom House. “Freedom on the net 2021: The global drive to control big tech,” https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-09/FOTN_2021_Complete_Booklet_09162021_FINAL_UPDATED.pdf

Tablo 1. Freedom House İnternet Özgürlüğü Verileri (2020)

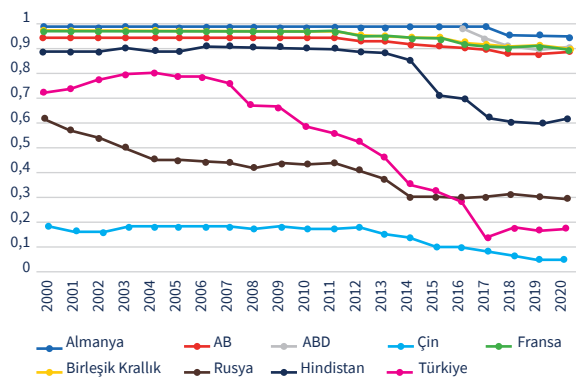
Ülke	Siyasi Rejim Tipi	İnternet Özgürlüğü Statüsü	Erişim Engelleri	İçerik Kısıtlamaları	Kullanıcı Hakları İhlalleri	Toplam
Almanya	Demokrasi	Ö	22	29	28	79
Fransa	Demokrasi	Ö	23	30	25	78
İngiltere	Demokrasi	Ö	23	30	25	78
ABD	Demokrasi	Ö	21	29	25	75
Hindistan	Demokrasi	YÖ	11	21	17	49
Türkiye	Otoriter	ÖD	15	10	9	34
Rusya	Otoriter	ÖD	12	10	8	30
Çin	Otoriter	ÖD	8	2	0	10

Kaynak: Shahbaz, Funk, Slipowitz, Vesteinsson, Baker, Grothe, Vepa, Weal eds. Freedom on the Net 2021, Freedom House, 2021, freedomonthenet.org

Açıklama: İnternete Erişim Engelleri: 0-25, İçerik Kısıtlamaları: 0-35, Kullanıcı Haklarının İhlali: 0-40

Toplam internet özgürlüğü skoru: yukarıdaki kategorilerin toplamı: 100-70 = Ö (Özgür), 69-40 = YÖ (Yarı Özgür), and 39-0 = ÖD (Özgür Değil).

Grafik 2. Demokrasinin Çeşitleri: İfade Özgürlüğü ve Alternatif Bilgi Kaynaklarına Ulaşma Endeksi

Kaynak: V-Dem, <https://www.v-dem.net/en/>

Açıklama: Grafikte 1 seviyesi ifade özgürlüğünü seviyesinin en üst noktasını gösterirken 0 ifade özgürlüğünün ortadan kalktığı seviyeyi göstermektedir.

⁷ Bkz. Jack Wagner. (2017). "China's Cybersecurity Law: What You Need to Know". The Diplomat. <https://thediplomat.com/2017/06/china-cybersecurity-law-what-you-need-to-know/>

⁸ Bkz. Lotus Ruan. (2019). "Regulation of the internet in China: An explainer". The Asia Dialogue. <https://theasiadialogue.com/2019/10/07/regulation-of-the-internet-in-china-an-explainer/>

⁹ Bkz. Freedom House. "Freedom on the net 2021: The global drive to control big tech," https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-09/FOTN_2021_Complete_Booklet_09162021_FINAL_UPDATED.pdf

Çalışmada çeşitli uluslararası saygınlığa sahip endekslerin verileri, yayınlanan yerel ve uluslararası akademik çalışmalar, analiz raporları ve basın içeriklerinden faydalanılmıştır. Üç ana bölümden oluşan raporun ilk bölümünde demokratik ve otoriter rejimlerde sosyal medya düzenlemelerinin gerekçelendirilmelerindeki farklılıklar incelenirken, ikinci bölümde bu düzenlemelerin içerikleri analiz edilmiştir. Üçüncü bölümde bu örnekler üzerinden Türkiye mercek altına alınmıştır. Son bölümde ise ifade özgürlüğünde geriye gidiş yaratmayan, sosyal medya alanının içerisinde barındırdığı demokratik potansiyeli koruyacak ve aynı zamanda kullanıcıları zararlı içeriklerden koruyacak mekanizmaların kurulduğu bir sosyal medya düzenlemesi için somut öneriler ortaya konulmuştur.

Sosyal Medya Düzenlemesinin Farklı Siyasi Rejim Tipine Sahip Ülkelerdeki Gerekçelendirilmesi

Sosyal medya alanını düzenleme ve denetleme-yen yönelik girişimlerin gerekçeleri incelendiğinde demokratik ve otoriter ülkelerdeki farklılıklar dikkat çekmektedir. Otoriter rejimlerde sosyal medya alanını düzenlemeye yönelik girişimlerin gerekçelendirmelerinde hakim söylemde daha çok yurtdışı kaynaklı yabancı web sitelerinden yayılan yasadışı ve zararlı içeriklere karşı önlem alma gerekçesi ön plana çıkmaktadır.⁷ Örneğin Çin hükümeti tarafından 2010 yılında yayınlanan belgede "Çin topraklarında internet, Çin egemenliği altındadır" vurgusu ön plana çıkmaktadır. Yapılan egemenlik vurgusunun yanında "devlet onurunu korumak", "toplumsal istikrarı ve düzeni korumak" gibi temalar da düzenlemelerin gerekçelendirilmesinde dikkat çekmektedir.⁸ Çeşitli uluslararası kuruluşlar ise yapılan bu düzenlemelerin daha çok muhalif seslerin ve görüşlerin yayılmasını engellemek amacı taşıdıklarını vurgulamaktadırlar.⁹

Demokratik gerileme süreci içerisindeki Hindistan'da ise sosyal medya düzenlemesinin gündeme gelişi ülke çapında devam eden çiftçi protestoları sırasında hükümetin Twitter'dan 1000'den fazla hesabın kapatılması ya da engellemesi talebi ile olmuştur. Sonrasında sosyal medya alanını düzenlemeye yönelik kanun teklifinin gerekçelendirilmesi devlet güvenliğine, kamu düzenine yönelik zararlı içeriklerin önlenmesine vurgu yapılarak yapılmış, yeni düzenlemenin eleştiri ve muhalefet hakkına yönelik yapılmadığının altı çizilmiştir.

Pekişmiş demokrasiler olarak sınıflandırılan Almanya, Fransa ve İngiltere'de sosyal medya alanını düzenlemeye ve denetlemeye ilişkin yasaların gerekçeleri incelendiğinde otoriter rejimlerden daha farklı bir söylem ön plana çıkmaktadır. Örneğin Almanya'da yapılan düzenlemenin gerekçesi genel olarak aşırı sağcı gruplar tarafından yalan haber yapma, yayma, kamuoyunu suça teşvik etme, halkı kışkırtma, şiddet görselleri paylaşma ve tehdit içerikleriyle daha etkin mücadele olarak belirtilmektedir.¹⁰ Benzer şekilde Fransa örneğinde de düzenlemenin amacının internet üzerinde nefret suçlarıyla daha etkin mücadele etmek olduğu vurgulanmaktadır.¹¹ İngiltere'de ise sosyal medya düzenlemesine ilişkin tartışmalar 2017 Şubat ayında 14 yaşındaki genç bir kızın sosyal medya üzerinden gördüğü bir içerik nedeniyle yaşamına son vermesi sonrası başlamıştır. Bu olayın sonrasında sosyal medyaya ilişkin düzenleme girişimleri tüm vatandaşların çevrimiçi ortamda yasadışı içerikle karşılaşma ihtimalini azaltmak ve sosyal medya kullanıcılarına bu tip içeriklerle karşılaştıklarında şikayet olanağı tanımak olarak gerekçelendirilmiştir.¹²

Sosyal Medya Düzenlemelerinin İçeriği

Sosyal medya düzenlemelerinin gerekçelendirilmesinde gözlemlenen farklar demokratik ve otoriter

rejimlere sahip ülkelerde sosyal medya düzenlemelerinin içeriklerine de yansımaktadır. Bu farklılıkları ortaya koymak, dünyada sosyal medya alanının düzenlenmesinde ve denetiminde farklı yaklaşımları anlamak ve Türkiye'deki tartışmalara ışık tutması açısından önem taşımaktadır. Farklı ülkelerdeki sosyal medya alanını düzenlemeye dönük uygulamalara bakıldığında aralarında önemli bazı farklılıklar bulunsa da sosyal medya alanına yönelik düzenlemeler farklı başlıklar altında toplanmaktadır:¹³

- 1 Çevrimiçi içeriklere yönelik düzenlemeler
- 2 Kişisel verilerin saklanmasına yönelik düzenlemeler
- 3 Sosyal medya platformları arasındaki rekabete yönelik düzenlemeler

Özellikle son 10 yıl içerisinde yukarıda sıralanmış olan ve sosyal medya alanını düzenlemeye yönelik düzenlemeler ifade özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlüklerde geriye gidişi tetikleme potansiyeline sahiptirler. Çeşitli uluslararası endekslerin internet özgürlüğünü ölçümledikleri çalışmaları da internet özgürlüğünde küresel ölçekte bir geriye gidiş olduğunu ortaya koymaktadır.¹⁴

Yukarıdaki düzenlemeler otoriter rejimlerde ve demokratik rejimlerde bazı benzerlikler gösterse de, düzenlemelerin içerikleri ve uygulanan cezalar dik-kate alındığında önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Daha da önemlisi otoriter rejimlerdeki yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ve düzenleyici ve denetleyici kurumların yürütmeden bağımsızlıkları gibi yapısal unsurlar da benzer düzenlemelerin potansiyel olarak temel hak ve özgürlüklerde iki rejim tipi arasında farklı sonuçlar doğurmasına yol açmaktadır.

¹⁰ Bkz. Deutsche Welle. (2020). "Alman sosyal medya yasası Türkiye'ye örnek olur mu?" <https://www.dw.com/tr/alman-sosyal-medya-yasas%C4%B1-t%C3%BCrkiye-%C3%B6rnek-olur-mu/a-54033328>

¹¹ Bkz. Universal Rights Group. (2020). "France's watered-down anti-hate speech law enters into force." <https://www.universal-rights.org/blog/frances-watered-down-anti-hate-speech-law-enters-into-force/>

¹² Bkz. Jane Wakefield. (2021). "Government lays out plans to protect users online". BBC. <https://www.bbc.com/news/technology-57071977>

¹³ Bkz. Freedom House. "Freedom on the net 2021: The global drive to control big tech," https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-09/FOTN_2021_Complete_Booklet_09162021_FINAL_UPDATED.pdf

¹⁴ Bkz. Freedom House. "Freedom on the net 2021: The global drive to control big tech," https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-09/FOTN_2021_Complete_Booklet_09162021_FINAL_UPDATED.pdf

Otoriter rejimlerde sosyal medya düzenleme ve denetimi

Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya gibi otoriter rejimlerde sosyal medya alanı uzun zamandan beri farklı düzenlemelerle denetlenmektedir. Bu anlamda Çin sosyal medya alanını en sert şekilde denetleyen ve düzenleyen ülkeler arasında yer almaktadır. Bu nedenle Freedom House'un her yıl yayınladığı İnternet Özgürlüğü raporunda Çin uzun bir süreden beri bu alanda son sırada yer almaktadır.¹⁵

Çin Halk Cumhuriyeti

2010 yılında Çin Devlet Konseyi Bilgi Ofisi tarafından ülkenin internet politikasına ilişkin yayınlanan belgenin ardından, Çin hükümeti ülkede katı bir internet sansürüne yol açan düzenlemeleri ve gelişmiş filtreleme sistemlerini kademeli olarak hayata geçirmiştir. Kültür Bakanlığı, Sanayi ve Bilgi Teknolojileri Bakanlığı, Devlet Basın, Yayın, Radyo, Film ve Televizyon İdaresi, Çin Devlet Konseyi Bilgi Ofisi ve diğer hükümet yetkilileri dahil olmak üzere bir dizi düzenleyici kurum, birlikte tüm temel internet aktivitelerini düzenlemek ile görevlendirilmiştir. Servis sağlayıcıların, herhangi bir internet bilgi hizmeti sunmadan önce çeşitli devlet onaylarını ve lisanslarını almaları gerekmektedir.¹⁶ 2014 yılında internet ile ilgili sorunları yönetmek için Merkezi Siber Alem İşleri Komisyonuna karşı sorumlu Çin Siber Alem İdaresi kurulmuştur. 2015 yılından bu yana, kamu düzenini ciddi şekilde bozan yanlış bilgilerin yayılması, yedi yıla kadar hapis cezası gerektiren bir suç teşkil etmektedir.¹⁷

Çin Halk Cumhuriyeti'nde çevrimiçi alanı denetlemeye yönelik en kapsamlı düzenleme 2017 yılında yürürlüğe giren Siber Güvenlik Yasası olmuştur. Siber Güvenlik Yasası Çin'deki tüm çevrimiçi etkin-

likleri yönetmekte ve kullanıcıların gerçek adlarını doğrulama sorumluluğunu çevrimiçi hizmet sağlayıcılara bırakmaktadır. Yasayla ayrıca, tüm ağ operatörlerine kullanıcılar tarafından oluşturulan içerikleri izleme ve "yasalar veya idari düzenlemeler tarafından yayınlanması veya iletilmesi yasaklanmış" bilgileri tespit etme yükümlülüğü getirilmiştir. Yasanın yürürlüğe girmesinin hemen ardından, Çin Siber Alem İdaresi, internet forumlarında gerçek isim kayıt gerekliliklerinin güçlendirilmesi ve sohbet grupları yöneten kişilerin platformlarındaki içerikten sorumlu kılınması gibi bir dizi ek düzenlemeyi de hayata geçirmiştir.¹⁸

Bu düzenlemeler, sorumluluğu teknoloji şirketlerinin de ötesinde, bireysel kullanıcılara kadar indirmektedir. Çin'de faaliyet gösteren sosyal medya şirketleri, platformlarında barınan bilgileri izlemek ve filtrelemek için insan gücünü ve teknolojilerini zaman içerisinde artırmıştır. Böylece, hem önleyici hem de sonradan içerik kaldırmaya yardımcı olan insan incelemesi ve makine filtrelemesini içeren karma bir yöntem benimsenmiştir.¹⁹

Çin Siber Alem İdaresi'nin 2021 yılında kabul ettiği düzenlemelerle, blog yazarlarının, içerik oluşturucuların ve "influencer" olarak bilinen kullanıcıların sosyal medya hesaplarında yapacakları yayınlar için hükümet tarafından verilmiş bir izin belgesine sahip olmaları zorunlu hale getirilmiştir. Bu hükümleri ihlal eden kullanıcılar, sosyal medya sitelerinde geçici veya kalıcı bir yasakla karşı karşıya kalabilmektedir.²⁰

¹⁵ Bkz. Freedom House. "Freedom on the net 2021: The global drive to control big tech," https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-09/FOTN_2021_Complete_Booklet_09162021_FINAL_UPDATED.pdf

¹⁶ Bkz. Lotus Ruan. (2019). "Regulation of the internet in China: An explainer".

¹⁷ Bkz. Human Rights Watch. (2015). "China: New Ban on 'Spreading Rumors' About Disasters". <https://www.hrw.org/news/2015/11/02/china-new-ban-spreading-rumors-about-disasters>

¹⁸ Bkz. Lotus Ruan. (2019). "Regulation of the internet in China: An explainer".

¹⁹ Bkz. Lotus Ruan. (2019). "Regulation of the internet in China: An explainer".

²⁰ Bkz. Freedom House. (2021). "China's information isolation, new censorship rules, transnational repression (February 2021)". <https://freedomhouse.org/report/china-media-bulletin/2021/chinas-information-isolation-new-censorship-rules-transnational>

Rusya

Rusya'da son 10 sene içerisinde internet ve sosyal medya alanını düzenleyen ve denetleyen farklı düzenlemeler hayata geçirmiştir. 2015 yılında yapılan bir düzenlemeyle sosyal medya şirketlerinin Rus vatandaşlarıyla ilgili verilerin bulunduğu sunucuları Rusya'da tutmaları zorunlu hale getirilmiştir. Daha sonra 2016 "Yarovaya" düzenlemeleri ile bu yükümlülükler genişletilmiştir. Temmuz 2018'de, şirketlerin metin mesajları, ses, veri ve görüntüler gibi tüm iletişimlerin içeriğine ilişkin verileri altı ay boyunca Rus sunucularında saklamasını ve bunların adli gözetim olmaksızın talep üzerine yetkililere sunulmasını içeren düzenlemeler kabul edilmiştir.²¹

2019 yılında, internet üzerinde resmi kurumlara hakaret eden ve yalan haber yayan kişilere yönelik ceza öngören yasa kabul edilmiştir. Yasaya göre, Rus bayrağına veya anayasaya "açıktan hakaret" eden kişiler için 100 bin rubleye kadar, yalan veya yanlış bilgi paylaşan veya yayan kişiler için ise 400 bin rubleye kadar para cezası öngörülmektedir. Ayrıca yasa, devletin yanlış olarak tanımladığı bir bilgiyi, taleplere rağmen kaldırmayan internet sitelerinin engellenmesi için de yetki vermektedir.²² Yasada uygulanmaya yönelik bir netlik olmasa da düzenleyici kurumlara "acil bir durum anında" internete erişimi kapatma yetkisi de verilmiştir.²³

2021 yılında, Bilgi, Bilgi Teknolojileri ve Bilgi Koruma Yasası'nda yapılan çeşitli değişikliklerle, Rusya'da faaliyet gösteren sosyal medya sitelerinde yer alan küfürlü ve müstehcen içeriklerin 24 saat içerisinde silinmesi zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca, sosyal medya platformlarının izinsiz gösterilere ve protestolara katılım çağrılarını, devlete, devlet figürlerine ve yetkililere yönelik hakaretleri içeren paylaşımları tespit ederek kaldırması zorunlu tutulmuştur.²⁴ Tartışmalı durumların ise, Rusya Federal Bilgi Teknolojileri ve Kitle İletişim Denetleme Kurumu

(Roskomnadzor) ile iletişim içinde çözüme kavuşturulacağı belirtilmiştir.

Otoriter rejimlerde internet ve sosyal medya alanını düzenlemeye ve denetlemeye yönelik çabalar incelendiğinde bu düzenlemeler sonucu devlet ve mevcut iktidarların ellerinde ifade özgürlüğünü son derece kısıtlayıcı ve muhalif sesleri ve çoğulculuğu ortadan kaldıran sert araçlar olarak işlev gösterdiği görülmektedir. Çin ve Rusya'da ifade özgürlüğü seviyesi bu durumu somut şekilde ortaya koymaktadır. (Grafik 1). Benzer şekilde Freedom House'un her yıl internet özgürlüğünü ölçtüğü veri setinde de bu ülkeler son sıralarda yer almaktadırlar (Tablo 1).

Otoriter rejimlerdeki çeşitli sosyal medya düzenlemeleri, genel olarak yargı kararı olmaksızın aşırı cezai yaptırımlar, siyasi içerikli paylaşımların engellenmesi, sosyal medya kullanıcılarının kişisel verilerinin ve sosyal medya paylaşımlarının devlete açık hale getirilmesi ve sosyal medya platformlarının erişime engellenmesi gibi sosyal medya alanının demokrasi ve ifade özgürlüğü için taşıdığı olumlu potansiyeli ortadan kaldıracak nitelikte düzenlemelerdir. Ülkedeki muhalif sesleri susturma ve oto sansürü etkin kılmaya yönelik bu tip düzenlemelerin bazıları demokratik niteliklerini bir ölçüde koruyan fakat son yıllarda demokratik geriye gidiş/otoriterleşme süreci içerisindeki birçok ülkede farklı düzenlemelerle ortaya da çıkabilmektedir.

Hindistan

Hindistan özellikle son 5 sene içerisinde hızlı bir demokratik gerileme süreci içerisinde. Özellikle tarım politikalarına yönelik oluşan protestolar sonrası yürürlüğe giren yeni sosyal medya düzenlemesi son zamanlarda yürürlüğe giren en kapsamlı sosyal medya düzenlemeleri arasındadır. 2021 yılında yürürlüğe giren düzenleme büyük sosyal medya platformlarına

²¹ Human Rights Watch. (2020). "Russia: Growing Internet Isolation, Control, Censorship". https://www.hrw.org/news/2020/06/18/russia-a-growing-internet-isolation-control-censorship#_ftn6

²² Enes Günaydın. (2019). "Protestolara rağmen Rus parlamentosu yeni internet yasasını onayladı". Euronews. <https://tr.euronews.com/2019/03/13/protestolara-ragmen-rus-parlamentosu-yeni-internet-yasasini-onayladi>

²³ "Sosyal medya yasası: Hangi ülke, internette nasıl denetimler uyguluyor?". (2020). BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53261921>

²⁴ Emre Gürkan Abay . (2021). "Rusya'da sosyal medya sitelerine yeni kısıtlamalar getirildi". Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/rusyada-sosyal-medya-sitelerine-yeni-kisittlamalar-getirildi-/2129793>

ülkede ofis açma ve 3 yetkili temsilci bulundurma zorunluluğu getirmektedir. İçerik düzenleme sorumluluğunu sosyal medya platformlarına veren yeni düzenleme, bu platformların yapay zekaya dayalı içerik moderasyon araçlarını da kullanmalarını zorunlu kılmaktadır. Mahkeme kararı ya da bir başka hükümet kurumundan içeriğe yönelik kaldırma kararı verildiğinde ilgili platformun temsilcisinin 36 saat içerisinde kararı uygulaması gerekmekte ve uygulamadığı takdirde kişisel olarak sorumlu kılanarak 7 yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir.

Hindistan'daki sosyal medya düzenlemesi kullanıcıların içeriklere yönelik alınacak eylemlere ilişkin önceden bilgilendirilmesi, bu kararların gerekçelerinin kullanıcılara bildirilmesi, ve içerik kaldırılmasına karşı yargıya başvurma gibi olumlu birtakım özellikler içermektedir. Ancak içerik düzenlemesine tabi olacak içerik türlerinin ahlak ve kamu düzeni gibi tanımlaması zor kavramlar üzerinden değerlendirilmesi, hükümet ya da yargı talep ettiğinde içerikleri ve mesajları gönderenlerin kimliğinin açıklanma zorunluluğu, sosyal medya platform temsilcisinin cezai sorumluluğa sahip olması yeni düzenlemenin ifade özgürlüğü ve kişi mahremiyeti açısından sorunlu bileşenleridir.

Yukarıdaki örnekler incelendiğinde, otoriter rejimlerdeki sosyal medya düzenlemelerinin temel bileşenlerinin şunlar olduğu gözlemlenmektedir:

- Kullanıcılara ve medya platformlarına ağır cezai yaptırımlar.
- Yargı kararı olmaksızın içerik kaldırma uygulamaları.
- Şeffaf olmayan ve önceden bilgi gerektirmeyen yaptırım uygulamaları.
- Ulusal güvenlik, dezenformasyon gibi oldukça geniş ve yoruma açık içeriklere yönelik yaptırımlar.
- İçerik kaldırma ve para cezası dışında erişim engelleme ve site kapatma yaptırımları.
- Verilerin ülke içerisinde kullanıcıların bilgilerinin gizliliğine dair güvenceler bulunmadan ve adli gözetimsiz saklanması.

²⁵ Bkz. "Sosyal medya düzenlemesi: 'Almanya modeli' nedir?". BBC News Türkçe. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-53414098>

²⁶ Bkz. "Sosyal medya düzenlemesi: 'Almanya modeli' nedir?". BBC News Türkçe

Demokratik Rejimlerde Sosyal Medya Düzenlemeleri

Demokratik rejimlerde de farklı gerekçelerle sosyal medya alanının düzenlenmesine ilişkin tartışmalar ve bu konuda çalışmalar yapılmıştır. Sosyal medya alanının denetlenmesi ve düzenlenmesine ilişkin bu girişimler de ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı potansiyelleri nedeniyle bu ülkelerde yoğun tartışmalara neden olmuştur ve olmaya devam etmektedirler.

Almanya

Bu alanda bir düzenlemeyi hayata geçiren ilk ülke Almanya olmuştur. 1 Ekim 2017'de yürürlüğe giren Sosyal Medya Platformlarında Hukuki Uygulamanın İyileştirilmesi Yasası (NetzDG), ülkede yaşanan aşırı sağcı saldırıların ardından 2020 yılında revize edilmiştir. NetzDG, iki milyondan fazla kullanıcıyı kapsayan tüm sosyal ağlara, kullanıcıların nefret söylemi, sahte haber, hakaret, tehditler, suçta veya şiddete teşvik gibi yasadışı içerikleri şikâyet edebilecekleri bir sistem kurma zorunluluğu getirmektedir. Şikâyete konu içerikleri incelemekle yükümlü olan sosyal ağların, açıkça suç teşkil eden içerikleri bilgilendirildikten sonra 24 saat içerisinde kaldırması ya da engellemesi gerekmektedir. Bu yükümlülüğü gerektirdiği gibi veya hiç yerine getirmeyen sosyal ağlara 50 milyon euroya kadar para cezası öngörülmektedir.²⁵ Sosyal ağların her altı ayda bir şikâyetlere ilişkin neler yaptıklarını açıklayan bir rapor hazırlamaları, bunu internet sayfalarında yayınlamaları ve Alman makamlarına da iletmeleri yükümlülüğü bulunmaktadır. Yasa ile ayrıca, sosyal medya platformlarının Almanya'da adli kovuşturma makamlarının sosyal bilgi taleplerine yanıt verecek en az bir temsilciye sahip olmaları zorunluluğu getirilmiştir.²⁶

2020 yılında yapılan değişikliklerle, sosyal medya platformları ölüm tehdidi ve şiddete teşvik gibi bazı suç teşkil eden içerikleri kaldırmanın yanında, Federal Emniyet Teşkilatı'na bildirmekle yükümlü hale getirilmiştir. İnternet üzerinden fiziki ve cinsel saldırı tehdidinde bulunan sosyal medya kullanıcılarına üç yıla kadar hapis cezası, hakaret suçunun

işleyenlere ise iki yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir.²⁷

Fransa

Almanya'daki düzenlemeye benzer bir düzenleme de Fransa'da gündeme gelmiştir. Fransa Ulusal Meclisi, internet platformlarında yasa dışı içeriklerin kaldırılmasını içeren İnternet üzerinde nefret içerikleriyle mücadele hakkında yasa tasarisını (bilinen adıyla Avia Yasası) 13 Mayıs 2020'de onaylamıştır. Yasa, Almanya'daki sosyal medya alanını düzenleyen muadiliyle büyük benzerlikler taşımaktadır. Fransa Anayasa Konseyi'nin yasada yer alan en temel maddeyi, idareye çok fazla takdir yetkisi tanınmasının ve site sahiplerine yeterince hukuki güvence tanınmamasının ifade özgürlüğüne ölçüsüz müdahale teşkil ettiği gerekçesiyle iptal etmesiyle kanunun uygulanabilirliği büyük ölçüde ortadan kalkmıştır.²⁸

Düzenlemenin içeriği incelendiğinde Almanya'yla benzer şekilde sosyal medya içeriklerinin denetimini büyük ölçüde sosyal medya platformlarının kendilerine bıraktığı görülmektedir. Yapılan düzenleme kapsamında, sosyal medya platformlarından ırk, din, cinsel yönelim ve cinsiyet temelli nefret söyleminin yanı sıra cinsel taciz kapsamına giren içeriklerin 24 saat içerisinde kaldırılması istenmektedir. Terör ve çocuk istismarı içeren içeriklerin kaldırılması için öngörülen süre ise bir saat olarak tanımlanmıştır. Bu hükümlere uymayan bireylere 250 bin Euro'ya, tüzel kişilere ise 1,2 milyon Euro'ya varan para cezaları verilebileceği öngörülmüştür.²⁹ Fransa'daki ilgili düzenleyici kurum olan olan Görsel-İşitsel Üst Konseyi'ne (CSA), sürekli ve tekrarlanan ihlaller için şirketlerin küresel cirosunun %4'üne kadar daha ağır cezalar verme yetkisi verilmiştir.³⁰

İngiltere

Özellikle 2017 yılında yaşanan intihar vakası sonrası İngiltere'de de sosyal medya düzenlemesi yoğun tartışılan bir gündem maddesi olmuştur. 2019 yılında, konuyla ilgili yasa tasarıları ile ilgili politika çerçevesi oluşturulması amacıyla İçişleri Bakanlığı ile Dijital, Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı, "Çevrimiçi Zararlar Raporu" isimli bir tutum belgesi yayınlamıştır. Çevrimiçi Zararlar Raporu, mevcut düzenleyici ve gönüllü girişimlerin kullanıcıları güvende tutmak için "yeterince ileri veya hızlı gitmediğini" savunmaktadır.³¹

Raporda sunulan önerilere ilişkin yapılan kamu istişaresine, teknoloji şirketleri, akademisyenler, düşünce kuruluşları, hayır kurumları, hak grupları ve yayıncılar dahil olmak üzere 2.400'den fazla yanıt alınmıştır.³² İstişare sürecini takiben hükümetin politika yaklaşımını ortaya koyan Şubat 2020 ve Aralık 2020 tarihli belgelerin ardından, 2 Mayıs 2021'de Çevrimiçi Güvenlik Yasası taslağı hükümet tarafından yayınlanmıştır.

Taslak Çevrimiçi Güvenlik Yasası, Almanya'daki düzenlemeye benzer şekilde çevrimiçi içerik paylaşım platformları ve arama hizmetleri sağlayıcılarına kullanıcıları koruma yükümlülükleri getirmektedir. Bu konuda, ülkedeki medya denetim kurumu Ofcom'un kanunun uygulanmasından sorumlu olması ve yetkileri arasında şirketlere 18 milyon sterline veya yıllık küresel cirolarının yüzde 10'una kadar (hangisi daha yüksekse) ceza kesebilme ve sitelere erişimi engelleme yetkisi de yer alması öngörülmektedir.³³ Düzenlemeye göre, büyük ve popüler sosyal medya sitelerinin, kötüye kullanım, kendine zarar vermeyi teşvik etme ve yanlış bilgilendirme gibi yasadışı olmayan ama yine de zararlı içeriklere

²⁷ Bkz. "Sosyal medya düzenlemesi: 'Almanya modeli' nedir?". (2020). BBC News Türkçe

²⁸ Bkz. Menekse Tokyay. (2021). "Sosyal medyaya Fransa ve ABD modeli: Türkiye'ye uygulanmaları ne kadar mümkün?". <https://tr.euronews.com/2020/07/07/sosyal-medyaya-fransa-ve-abd-modeli-onerisi-uzmanlar-degerlendiriyor>

²⁹ Bkz. Menekse Tokyay. (2021). "Sosyal medyaya Fransa ve ABD modeli: Türkiye'ye uygulanmaları ne kadar mümkün?".

³⁰ Bkz. "France gives online firms one hour to pull 'terrorist' content". (2020). BBC News. <https://www.bbc.com/news/technology-52664609>

³¹ Bkz. John Woodhouse. (2021). "Regulating Online Harms". House of Commons Library. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8743/CBP-8743.pdf>

³² Bkz. John Woodhouse. (2021). "Regulating Online Harms". House of Commons Library.

³³ Bkz. UK Government. (2020). "Online Harms White Paper: Full government response to the consultation"[20]. <https://www.gov.uk/government/consultations/online-harms-white-paper/outcome/online-harms-white-paper-full-government-response>

karşı harekete geçmesi gerekecektir. Bu platformlarının bu zararlı içerikleri nasıl ele alacaklarını şart ve koşulların da açıkça belirtmesi gerekecektir. Taslak yasa, bu alanda düzenleyici ve denetleyici kurum niteliği taşıyan Ofcom'un bilgi taleplerine uymayan şirketlerin üst düzey yöneticilerine karşı cezai işlem başlatması için bu kuruma yetki vermektedir. Kullanıcılar tarafından oluşturulan çevrimiçi dolandırıcılıklar ("aşk dolandırıcılığı" ve sahte yatırım fırsatları gibi) da düzenleyici çerçeve kapsamına alınmıştır.³⁴

İngiltere örneğini diğer demokratik ülkelerden ayıran bir başka özellik ise yasa tasarisına eklenen ve ifade özgürlüğünü güvence altına alan bariyerlerdir. Bu çerçevede, içerikleri modere ederken, sosyal medya platformlarının içeriğinden neden paylaşıldığına ilişkin siyasi bağlamı dikkate almaları gerekecektir. Şayet içerik "demokratik açıdan önemliyse", içeriğe yüksek düzeyde koruma sağlamaları gerekecektir. Buna, parlamento, seçim veya referandumda yapılacak bir oylama, hükümet politikasını veya bir siyasi partiyi teşvik eden veya karşı çıkan, güncel siyasi bir mesele üzerine kampanya yürüten içerikler de dahil olacaktır. Şirketlerin ayrıca belirli siyasi bakış açılarına karşı ayrımcılık yapması yasaklanacak ve aidiyetleri ne olursa olsun her siyasi görüşe eşit korumaya uygulamaları gerekecektir.³⁵

Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Birliği

Bu çerçevede Avrupa Birliği Tarafından hazırlanan Dijital Hizmet Yasama Kararı (Digital Services Act) ve Amerika Birleşik Devletleri'nde sivil toplum önerileri doğrultusunda yeniden gözden geçirilen Tüketici Şeffaflığı ve Platform Hesap Verebilirliği Kanunu'na (Platform Accountability and Consumer Transparency Act) da demokratik rejimlerde sosyal medya alanını düzenleme anlamında değinilmesi gereken metinlerdir. AB tarafından hazırlanan Dijital Hizmet Kanunu büyük sosyal medya platformlarının sosyal medya alanına yönelik içerik moderasyonu, algoritmik iyileştirme ve tavsiye sistemleri gibi kullanıcıların çevrimiçi ifade özgürlüğünü etkileme potansiyeline sahip eylemleriyle ilgili düzenli ve detay-

lı raporlama yapmalarını hüküm vermektedir. Aynı zamanda içerik kaldırma ya da içerik moderasyonu kararlarında kullanıcıların önceden bilgilendirilmesi, yasalar çerçevesinde kanuni süreçlerin işletilmesi gibi gereklilikler de düzenlemede dikkat çeken önemli noktalardır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde kanunda yapılan revizyon ile sosyal medya platformlarının AB'deki düzenlemeye benzer şekilde kullanıcı içeriklerine yönelik her türlü faaliyetlerini detaylı raporlamaları zorunlu hale gelirken, sosyal medya platformlarının içerik kaldırma gibi eylemlerinin ancak mahkeme tarafından kanun dışı olarak addedildiği durumlarda gerçekleştirilebileceği hükmü getirilmiştir.

Demokratik rejime sahip ülkelerde yukarıda kısa özet içeriği verilen ve sosyal medya alanını düzenlemek ve denetlemek için ortaya konan kanun tasarıları da eleştiriler almış ve almaktadır. Bu eleştirilerin başında ise bu tip düzenlemelerin demokratik rejimlerde temel hak ve özgürlüklerden en önemlisi olan ifade özgürlüğüne ilişkin yaratacağı potansiyel riskler gelmektedir.

Örneğin hem Fransa'da hem de Almanya'da ortaya konulan düzenlemelere yöneltilen eleştirilerden en önemlisi, temel bir hak ve özgürlük olan ifade özgürlüğünün yargı kararı olmaksızın özel şirketler aracılığıyla denetlenmesi ve gerekli görüldüğünde kısıtlanmasıdır. Ayrıca, yine Almanya ve Fransa'da sosyal medya platformlarına içerikleri kaldırmak için tanınan sürenin çok kısa ve cezaların çok ağır olmasının, platformları cezadan kaçınmak için yeterli inceleme yapılmaksızın içerikleri kaldırmaya yönelteceği savunulmuştur. Almanya'da yasaya yöneltilen temel bir başka eleştiri ise sosyal medya platformlarına suç teşkil edebilecek paylaşımları emniyete bildirme yükümlülüğü getirilmesidir. Yasa, herhangi bir yargı kararı olmaksızın, sadece bir sosyal medya şirketinin değerlendirmesine dayanan şüphe üzerine, kullanıcılarla ilgili ayrıntılı bilgilerin güvenlik birimlerine iletilmesine olanak verdiği için eleştirilmektedir.

³⁴ Bkz. Jane Wakefield. (2021). "Government lays out plans to protect users online". BBC News. <https://www.bbc.com/news/technology-57071977>

³⁵ Bkz. John Woodhouse. (2021). "Regulating Online Harms". House of Commons Library.

Demokratik rejimlerde gündeme gelen ve halihazırda uygulanan sosyal medya düzenlemelerinin temel bileşenlerinin şunlar olduğu görülmektedir:

- Sosyal medya platformlarının içerik moderasyonuna ilişkin raporları şeffaf şekilde kamuoyuyla paylaşma zorunlulukları.
- İçerik moderasyonu ile ilgili kararların sosyal medya platformlarına bırakılması
- İçerik kaldırma ile ilgili kararlara adli itiraz mekanizmaları.
- Yaptırıma tabi olan içerik türlerinin nefret suçu, cinsel istismar, kendine zarar vermeyi teşvik etme gibi içeriklerle sınırlandırılması.
- Para cezası dışında sosyal medya platformlarına herhangi bir yaptırım bulunmaması
- Sosyal medya platformlarının ilgili ülkelerde temsilci bulundurma zorunluluğu.

Dünya örnekleri üzerinden Türkiye’de sosyal medya düzenlemelerine bakış

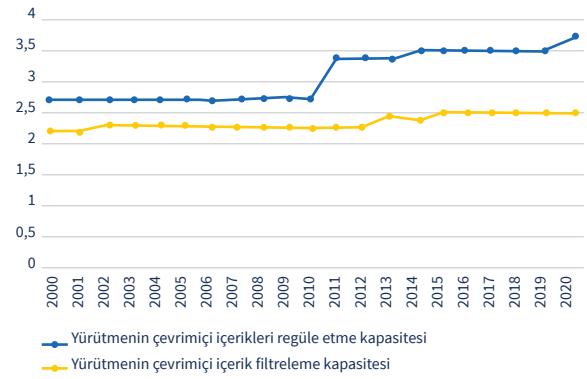
Sosyal medya alanını denetleme ve düzenlemeye yönelik dünya örneklerine bakıldığında bu alanda tek bir uygulamanın hakim olmadığı görülmektedir. Türkiye, yukarıdaki demokratik ülkelerle kıyaslandığında demokrasi karnesi oldukça zayıf bir ülke olmakla beraber, son yıllarda yaşadığı demokratik geriye gidişe rağmen Rusya ve Çin benzeri kapalı bir otoriter rejim niteliği de sergilememektedir.

Türkiye’de internet ve sosyal medyaya yönelik ilk düzenleme 2007 yılında daha çok çocukları zararlı içeriklerden korumak amacıyla yapılmıştır. Ancak özellikle 17-25 Aralık sürecinde bu kanunun kapsamı genişletilmiştir. Özellikle özel hayatın gizliliği, kişilik haklarının ihlali gerekçeleriyle siyasi nitelikli ve eleştirel birçok habere erişim engelli uygulanmaya başlanmıştır. Bu süreçte kamuoyunda da sıkça tartışılan bir örnek Wikipedia’nın iki yıl süreyle erişime kapatılması olmuştur.

Özellikle 2013 yılından itibaren ifade özgürlüğü bağlamında incelendiğinde Türkiye’deki geriye gidiş net olarak görülmektedir. İnternet ve sosyal medya sansüründe de son 10 yılda gözle görülür bir artış

yaşanmıştır. Geçtiğimiz senelerde internet ve sosyal medya mecralarına ilişkin birçok karar ve düzenleme bu geriye gidişte etkili olmuştur. Özellikle 17-25 Aralık süreci sonrası dijital mecralara uygulanan sansür seviyesi oldukça artmıştır. Çeşitli sosyal medya mecralarının erişime kapatılması ve uygulanan engelleme ve sansür, dijital alanda ifade özgürlüğünü geriye götüren adımlar olmuştur. Varieties of Democracy-Demokrasinin Çeşitleri Endeksi sosyal medya ve internet ortamının hükümet tarafından kontrol edilme seviyesini ölçtüğü veri setleri de Türkiye’de özellikle 2010’lu yıllardan itibaren internet ve sosyal medya alanının hükümet tarafından giderek daha fazla kontrol altına alındığını göstermektedir (Grafik 2).

Grafik 2. Demokrasinin Çeşitleri: Yürütmenin online içerikleri regüle etme ve filtreleme kapasiteleri

Kaynak: V-Dem, <https://www.v-dem.net/en/>

Endekste 4 seviyesi regülasyon ve filtreleme kapasitelerinin en yüksek seviyesini göstermektedir.

Sosyal medya alanındaki sansür seviyesi 2012-2020 yılları arasında Türkiye’den Twitter’a yapılan içerik engelleme/çıkarma, hesap kapatma/ülkede görünmez kılma taleplerinde de net şekilde görülmektedir. 2012-2020 yılları arasında tüm ülkelerden Twitter’a iletilen toplam engelleme/çıkarma talebi 181.689 iken, Türkiye 49.525 taleple dünyada ikinci sırada bulunmaktadır. Benzer şekilde ülkelerden Twitter’a iletilen toplam 500.325 kapatma/ülke bazında görünmez kılma talebinden 107.211’i Türkiye’den iletilen talepler olmuş ve bu kategoride de Türkiye dünya ülkeleri arasında Twitter’a kapatma/ülke bazında görünmez kılma kategorisinde ikinci sırada bulunmaktadır.³⁶

³⁶ Yukarıda sadece Twitter için verilmiş olan verilerin daha detaylı ve farklı sosyal medya platformlarına ilişkin olanları Engelliweb raporda detaylı şekilde verilmektedir. Engelliweb 2020: Fahrenheit 5651 Sansürün Yakıcı Etkisi. İfade Özgürlüğü Derneği, Ağustos 2021. https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2020.pdf

Türkiye’de ilk kapsamlı sosyal medya düzenlemesinin 2020 yılında yapıldığı düşünüldüğünde hali hazırda Türkiye’de sosyal medya alanındaki kısıtlama ve sansür potansiyeli somut bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede geçtiğimiz sene yürürlüğe girmiş ve uygulama aşamasında henüz etkilerinin tam olarak tespit edilmediği sosyal medya platformlarına ilişkin düzenleme üzerinde durmakta da fayda olacağını düşünüyoruz.

2020 Sosyal medya düzenlemesi

29.07.2020 tarihinde 5651 sayılı kanunda değişiklik yapan 7253 sayılı kanun sosyal ağ sağlayıcıları ile ilgili önemli yükümlülükler ve bu yükümlülüklerin uyulmaması durumunda ağır yaptırımlar getirmiştir. Yeni düzenlemeyle sosyal ağ sağlayıcı tanımı yapılarak, sosyal ağ sağlayıcılarının Türkiye’de en az bir temsilci bulundurma zorunluluğu getirilmiştir. Bununla beraber yeni düzenleme, sosyal ağ sağlayıcılarına çeşitli içeriklere ilişkin birçok yükümlülük getirmiştir. Bunların başında 5651 sayılı Kanun’un kişilik hakları ile ilgili 9. maddesi ve özel hayatın gizliliği ile ilgili 9/A maddesi kapsamındaki içeriklere yönelik olarak kişiler tarafından yapılacak başvurulara, sosyal ağ sağlayıcıların başvurudan itibaren en geç kırk sekiz saat içinde olumlu ya da olumsuz cevap verme yükümlülüğü getirilmiştir. Bu yükümlülüğü yerine getirmeyen sosyal ağ sağlayıcılarına beş milyon Türk lirası idari para cezası BTK başkanı tarafından verilmektedir. Ayrıca günlük erişimi 1 milyondan fazla ve yurtdışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarına 5651 sayılı kanun kapsamında verilen erişim engelleme ve/veya içerik kaldırma kararlarını uygulama zorunluluğu getirilmiş, uygulamama durumunda ise 1 milyon TL para cezası verilmesi hükmü bağlanmıştır.

Ayrıca, hukuka aykırılığı hâkim veya mahkeme kararı ile tespit edilen içeriğin sosyal ağ sağlayıcıya bildirilmesi durumunda, bildirimden yirmi dört saat içinde içeriği çıkarmayan veya erişimi engellemeyen sosyal ağ sağlayıcı, doğan zararların tazmin edilmesinden sorumlu tutulmuştur. Bu kapsamda, bu hukuki sorumluluğun işletilmesi için, ilgili hüküm kapsamında, içerik sağlayıcının sorumluluğuna gidilmesi veya içerik sağlayıcıya dava açıl-

ması şartı aranmamaktadır.

Yeni düzenleme kapsamında Türkiye’den günlük erişimi bir milyondan fazla olan yurt içi veya yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarının, Türkiye’deki kullanıcıların verilerini Türkiye’de barındırma yönünde gerekli tedbirleri alması zorunlu kılınmıştır. Fakat, gerek ilgili Kanun maddesinden, gerekse ilgili usul ve esaslardan, sosyal ağ sağlayıcılarının Türkiye’de bulunan kullanıcıların hangi bilgilerini, hangi şartlarda ve ne şekilde Türkiye’de tutacağı ve bu bilgileri toplu olarak BTK ve/veya başka kurumlarla paylaşıp, paylaşamayacağı netlik kazanmış değildir.³⁷

Türkiye’de günlük erişimi bir milyondan fazla olan yurt içi veya yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarının kendilerine bildirilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararlarının uygulanmasına ve üçüncü fıkra kapsamındaki başvurulara ilişkin istatistiksel ve kategorik bilgileri içeren Türkçe hazırlanmış raporları altı aylık dönemlerle BTK’ya bildirmekle de yükümlü kılınmıştır. Bu kapsamda, kişiler tarafından doğrudan sosyal ağ sağlayıcılarına yapılan başvurulara ilişkin raporun, kişisel verilerden arındırılmak suretiyle sosyal ağ sağlayıcılarının kendi internet sitelerinde de yayınlanması zorunluluğu getirilmiştir. 5651 sayılı Kanun’un geçici beşinci maddesi ile sosyal ağ sağlayıcılarının hazırlayacakları ilk raporlarını, 2021 yılı Haziran ayında BTK’ya bildirmeleri ve kendi internet sitelerinde yayınlamaları zorunlu kılınmıştır. Raporlama yükümlülüğünü yerine getirmeyen sosyal ağ sağlayıcılarına on milyon Türk lirası idari para cezasının BTK başkanı tarafından verileceği hüküm altına alınmıştır.

Özetlemek gerekirse, halihazırda uygulanan sansür ve engelleme Temmuz 2020’de yapılan yeni düzenlemeyle daha da genişletilmiştir. Sıklıkla uygulanan erişime engelleme yaptırımının yanında yeni düzenlemeyle içerik kaldırma yaptırımı da eklenmiştir. Benzer şekilde arama motorlarıyla yapılan aramalarda kişilik haklarının ihlali gerekçesiyle içeriklerin bağlantısının kesilmesi yaptırımı da eklenmiştir. Bu bağlamda incelendiğinde, Türkiye’deki mevzuat halihazırda çok geniş kapsamlı yaptırımlar içermektedir.

³⁷ Engelliweb 2020: Fahrenheit 5651Sansürün Yakıcı Etkisi. İfade Özgürlüğü Derneği, Ağustos 2021. https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2020.pdf

Sosyal medya alanına yönelik beklenen yeni düzenleme

Her ne kadar içeriği tam olarak netleşme de gündemde olan ve önümüzdeki dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin gündemine gelmesi beklenen sosyal medya düzenlemesinin de üzerinde durmakta fayda var. Cumhurbaşkanı tarafından Meclisin açılışıyla gündeminde olacak sosyal medya düzenlemesine yönelik açıklamalarda, düzenlemenin farklı ülkelerdeki uygulamalar çalışarak hazırlanacağı ve temel amacın yalan haberle etkin mücadele olacağı vurgusu yapılmıştır. Çeşitli iktidar yetkililerinden yapılan açıklamalarda hazırlanan sosyal medya düzenlemesinde, yukarıda ana hatlarıyla özetlenen Almanya modelinden ve diğer Avrupa Birliği üyesi ülke örneklerinden faydalandığı belirtilmiştir.

Basına yansıdığı kadarıyla önümüzdeki süreçte gündeme gelecek olan düzenlemenin içeriği aşağıdaki gibidir:

- 1 Dezenformasyonun ne olduğu, ve dezenformasyon yapıldığına dair tespiti yapacak bir düzenleyici ve denetleyici kurumun oluşturulması, dezenformasyon içeren içeriklerle ilgili yaptırımlara, görevlendirilecek mahkemelerin karar vermesi;
- 2 Türk Ceza Kanununa sosyal medya suçları (Toplumda korku ve panik yaratan veya nefret söylemi içeren gerçeğe aykırı bilgileri sosyal medya üzerinden yayma) eklenerek sosyal medya üzerinden dezenformasyon yapanlara 5 yıla kadar hapis cezası, hakaret eden kişilere ise 2 yıla kadar hapis cezası verilmesi;
- 3 Sosyal ağ sağlayıcılara suç teşkil eden paylaşımları kaldırmaları için 24 saat verilmesi ve bu işlem yapılmadığı takdirde 5 milyon TL'ye varan para cezası uygulanması. Cezalara rağmen içeriklerin kaldırılmaması durumunda ise sosyal ağ sağlayıcılarının Türkiye'deki faaliyetlerinin durdurulması;
- 4 Bireysel ve kurumlar tarafından yapılan dezenformasyonun farklı cezai yaptırımlara tabi tutulması;
- 5 Yapılacak yeni düzenlemenin sadece sosyal medya platformlarını değil internet medyasına yönelik düzenlemeleri de içereceği basına yansımıştır. Bu düzenlemeler internet medyasının

basın kartı, ilan dağıtımı, vergilendirme gibi konuları içermektedir.

- 6 Belli bir sayıda çalışan istihdam eden internet haber sitelerinde çalışanların Basın Yasası'na tabi hale getirilmesi, bu çalışanlara basın kartı verilmesinin önünün açılması
- 7 Yalan haber veya haberlere yapılan yorumlara ilişkin haber sitelerine bazı yükümlülükler getirilmesi ve bunlara aykırı davranışlar için yaptırım uygulanması

Yukarıda sıralanan ve önümüzdeki dönem gündeme gelmesi beklenen sosyal medya düzenlemesine ilişkin maddeler henüz netleşmiş değildir. Denge ve Denetleme Ağı olarak bunu bir sorun değil bir fırsat olarak görüyoruz. Yukarıda sıralanan maddeleri içeren bir sosyal medya düzenlemesinin ifade özgürlüğü, bağımsız tarafsız medya, ve adil ve özgür seçimler gibi demokratik rejimlerin yaşamsal bileşenlerine son derece olumsuz şekilde etki etme potansiyeli bulunmaktadır.

Farklı ülkelerde uygulanan sosyal medya düzenlemeleri Türkiye için ne kadar uygun?

İkinci sosyal medya düzenlemesinin gündeme gelmesiyle beraber Almanya başta olmak üzere birçok farklı Batı ülkesindeki modelin üzerinde oldukça fazla durulmuştur. Yukarıda temel bileşenleri özet halinde verilen bu farklı modelleri ve bunların Türkiye'de ifade özgürlüğünü daha da geriye götüremeyecek şekilde uygulanması için gereken yapısal faktörler üzerinde durmanın yaşamsal olduğuna inanıyoruz. Önce karar alıcılar tarafından Türkiye'de bu düzenlemelerin nasıl gerçekleştirildiğine bakmakta fayda var.

Bu çerçevede, Türkiye'de yasanın gerçekleştirilmesi daha çok otoriter rejim vakalarındaki gerekçelendirmeye benzer nitelikler taşımaktadır. Örneğin Cumhurbaşkanının bu alanda bir düzenleme yapılacağını ilan ettiği konuşmasında düzenlemenin gerekçesi olarak "muhalefet partisinin yalan terörünü siyasetinin tek malzemesi yaptığını vurgulayarak, Türkiye'deki durumun daha ciddi ve demokrasisi adına çok daha büyük bir tehdit" olduğunun altını çizmiştir. Yalan ve dezenformasyonla mücadelenin

temel gerekçe olarak sunulduğu bu söylemdeki muhalefet partisi vurgusu dikkat çekicidir.

Düzenleyici ve Denetleyici Kurumlar

İfade özgürlüğü, alternatif bilgi kaynaklarına ulaşma ve serbest/adil seçimlere potansiyel etkileri düşünüldüğünde sosyal medya alanını düzenleyen kurumların yapıları ve yürütme erki ile ilişkileri oldukça önem taşımaktadır. Bu alanı düzenleme ve denetleme yetkisine sahip kurumların yürütmeden bağımsız olmaları büyük önem taşımaktadır.

Fransa'daki sosyal medya alanını denetleyecek kurum olan CAS'ın yapısı ve yürütme erki ile ilişkisi incelendiğinde 6 yıllığına atanan toplamda 7 üyeden oluşmaktadır. Bu üyelerden biri Cumhurbaşkanı tarafından atanır ve Kurul'a başkanlık eder. Kalan 6 üyenin 3'ü Senato Başkanı tarafından, diğer 3'ü ise Meclis Başkanı tarafından atanır. Söz konusu atamalar, kadın ve erkeklerin eşit şekilde temsil edilme ilkesine bağlı kalınarak gerçekleştirilmektedir. Kurulun başkan dışındaki üyelerinin üçte biri iki yılda bir yenilenir. Üyelerin görev süreleri yenilenmemektedir ve hükümet tarafından görevden alınamamaktadırlar. Görevle bağdaşmayan iş ve eylemlerde bulunan üyeler hakkında, Kurul üyelerinin üçte iki çoğunluğu ile görevden alınma kararı alınabilir.³⁸

İngiltere'de bu alanda düzenleyici ve denetleyici kurum olan Ofcom'un çoğunluğu icracı olmayan üyeler olmak üzere en fazla 12 üyeden oluşan bir Yönetim Kurulu bulunmaktadır. İcracı olmayan üyeler ve kurul başkanı, Dijital, Kültür, Medya ve Spordan Sorumlu Devlet Bakanı (DCMS) tarafından 5 yıllığına atanır. Atama süreci rekabete açıktır ve Parlamento-

nun onayına tabidir.³⁹ Genel müdür ve diğer icracı üyeler, icracı olmayan üyeler tarafından belirlenir. Kararlar oydaşma prensibiyle alınır. Oydaşmaya varılmayan durumlarda, kararlar oy çokluğuyla alınabilir. Parlamento'ya karşı sorumludur. Hükümetten bağımsız olmasına rağmen, Kültür, Medya ve Spor Bakanlığı (DCMS) ile bağlantıları vardır ve Bakanlığa yıllık olarak rapor vermekle yükümlüdür. Ofcom'un yıllık raporunu Parlamento'ya bakanın sunması gerekmektedir.⁴⁰ Bakan ayrıca, belirli koşullar altında Ofcom üyelerini görevden alma yetkisine sahiptir. Ofcom, yayın ve iletişim ağlarını düzenlediği, sektörde faaliyet yürüten firmalardan alınan ücretlerle finanse edilmektedir.⁴¹

Her ne kadar yukarıda örnek olarak verilen ülkelerin düzenleyici ve denetleyici kurumları yapısal olarak farklılık gösterse de, bu kurumların yürütmeden bir ölçüde özerk ve parlamento'ya karşı sorumlu olduğu görülmektedir. Otoriter ülkelerdeki örnekler incelendiğinde ise ortaya farklı bir tablo çıkmaktadır. Örneğin Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki düzenleyici ve denetleyici kurum niteliğindeki Çin Siber Alem İdaresinin bağlı olduğu Merkezi Siber Alem İşleri Komisyonu doğrudan Çin devlet başkanına bağlıdır. Aynı Komisyonun üyeleri de Çin Komünist Partisinin farklı organlarından oluşmaktadır.⁴² Benzer şekilde Rusya'da bu alandaki düzenleyici ve denetleyici kurum olan Rusya Federal Bilgi Teknolojileri ve Kitle İletişim Denetleme Kurumu'nun (Roskomnadzor) oluşum biçimi de bu kurumun yürütmeden bağımsız olmadığını göstermektedir. Roskomnadzor, İletişim ve Kitle İletişim Bakanı'nın tavsiyesi üzerine hükümet tarafından atanan ve görevden alınan bir başkan tarafından yönetilmektedir. Başkan, kurumun yetkilerinin icra edilmesinden kişisel olarak

³⁸ "Le fonctionnement du CSA". (2018). Conseil Supérieur de l'Audiovisuel. <https://www.csa.fr/Informer/Qu-est-ce-que-le-CSA/Le-fonctionnement-du-CSA>

³⁹ Bkz. Engin Saygın. Türkiye Ve İngiltere'de Radyo Ve Televizyon Yayıncılığı Alanındaki Düzenleyici Ve Denetleyici Kurumlar Ve Bu Kurumlara Verilen Yeni Bir Görev: Medya Okuryazarlığının Geliştirilmesi. Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, (27), 409-436.

⁴⁰ "What does Ofcom do?". <https://www.politics.co.uk/reference/ofcom/>

⁴¹ Bkz. Engin Saygın. Türkiye Ve İngiltere'de Radyo Ve Televizyon Yayıncılığı Alanındaki Düzenleyici Ve Denetleyici Kurumlar Ve Bu Kurumlara Verilen Yeni Bir Görev: Medya Okuryazarlığının Geliştirilmesi.

⁴² Bkz. Lotus Ruan. (2019). "Regulation of the internet in China: An explainer".

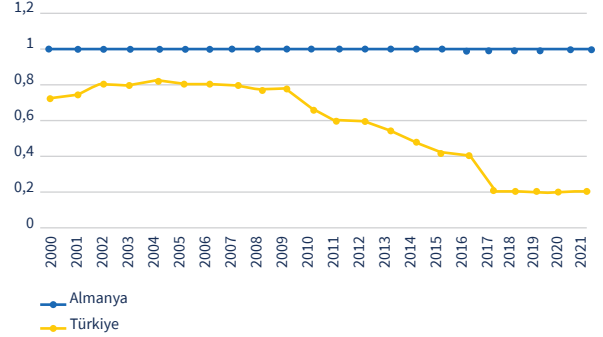
sorumludur. Ayrıca Roskomnadzor Başkanı'nın tavsiyesi üzerine İletişim ve Kitle İletişim Bakanı tarafından atanan ve görevden alınan 5 Başkan Yardımcısı bulunmaktadır.⁴³

Türkiye düzenleyici ve denetleyici kurumların yürütme erkinden bağımsızlığı ve tarafsızlıkları bağlamalarında özellikle Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle beraber gözle görülür bir geriye gidiş yaşamıştır.⁴⁴ Yukarıda da ifade edildiği gibi gündeme gelmesi planlanan yeni sosyal medya düzenlemesinde bu alanı denetleyecek bir düzenleyici ve denetleyici kurumun kurulacağı da belirtilmektedir. Türkiye'de bu alandaki Basın İlan Kurumu, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu gibi düzenleyici ve denetleyici kurumlar yürütmeden bağımsız ve bu alanı tarafsız bir şekilde denetleyen kurumlar olma özelliği sergilememektedirler.

Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı

Sosyal medya alanına ilişkin düzenlemelerin uygulanmasında ve cezai işlemlerin kararında bağımsız ve tarafsız mahkemelerin varlığı da bu düzenlemelerin temel hak ve özgürlükler bağlamında geriye gidişe neden olmamaları için büyük önem taşımaktadır. Bu kriterler üzerinden Almanya ve Türkiye örnekleri karşılaştırmalı incelendiğinde demokratik ülkelerdeki yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı bu düzenlemelerin temel hak ve özgürlükler üzerinde olumsuz etki yapma potansiyelini önemli ölçüde azaltmaktadır. Demokrasinin Çeşitleri Endeksi verileri bu ülkelerdeki hukukun üstünlüğü ve yargı bağımsızlığı seviyelerindeki farkı net şekilde ortaya koymaktadır (Grafik).

Grafik 3. Demokrasinin Çeşitleri: Hukukun Üstünlüğü Endeksi

Kaynak: V-Dem, <https://www.v-dem.net/en/>

Endekste 1 seviyesi hukukun üstünlüğü ilkesinin en üst seviyede uygulandığı seviyeyi göstermektedir.

⁴³ "Statute of Roskomnadzor". The Government of the Russian Federation Regulation No. 228 Of March 16, 2009 on the Federal Service for Supervision Of Communications, Information Technology, and Mass Media. https://eng.rkn.gov.ru/about/statute_of_roskomnadzor/

⁴⁴ Denge ve Denetleme Ağı olarak bu geriye gidişin diğer denge ve denetleme bileşenlerinde yarattığı tahribatı incelediğimiz bir rapor çalışmamız da bulunmaktadır.

SONUÇ VE SOMUT ÖNERİLER

Bilgi teknolojilerindeki hızlı ilerleme sonucu ortaya çıkan farklı uygulamalar, konvansiyonel kurumlar, toplumlar ve bireyler arası ilişkileri hızlı bir şekilde dönüştürmektedir. Bu çerçevede sosyal medya platformları bu teknolojik dönüşümün önemli bir çıktısı olarak birçok alanda önemli etkiye sahiptir. Her ne kadar başlangıçta sosyal medyanın demokratik potansiyeline vurgu ön planda olduysa da günümüzde denetim, şeffaflık ve hesap verebilirlikten uzak sosyal medya platformlarının birçok toplumsal sorununun etkisini arttırıcı sonuçlar doğurduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca sosyal medya platformları otoriter nitelikteki pratikleri de güçlendirici bir işleve sahip olabilmektedirler. Sosyal medya alanının bu ikili potansiyeli bir arada içerisinde barındırması, bu alanın ne şekilde düzenleneceği sorusunu açık bir biçimde ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışmada dünyada bu soruya yanıt aranmaya devam edildiği bir süreçte bu tartışmaya katkı sağlamak ve Türkiye’de sosyal medya denetiminin halihazırda nasıl olduğu, dünyadaki örnekleri karşılaştırmalı olarak inceleyerek ortaya konulması amaçlanmıştır.

Yapılan analiz, Türkiye’deki halihazırda uygulamanın ve önümüzdeki dönemde gündeme gelmesi beklenen düzenlemenin hem demokratik ülkelerdeki hem de otoriter ülkelerdeki bazı örnek uygulamalarla benzerlik taşıdığını göstermektedir. Bu noktada önemle vurgulanması gereken temel nokta ise sosyal medya alanını düzenlemeye yönelik uygulamaların ifade özgürlüğü ve demokratik rekabeti olumsuz yönde etkilememelerinin bazı önemli yapısal unsurlara bağlı olduğudur. Bu yapısal unsurların başında ise bu alanı düzenleyen düzenleyici ve denetleyici kurumların yürütme erkinden bağımsız olmaları ve bu çerçevede cezai yaptırım kararı verecek olan yargının bağımsızlığı ve tarafsızlığı gelmektedir.

Somut Öneriler:

Sosyal medya alanının denetimi ve hesap verebilirliğini sağlamaya dönük referans alınacak bir iyi örnek bulunmamaktadır. Demokratik ülkelerde-

ki düzenlemeler de ifade özgürlüğü bağlamındaki riskler üzerinden yoğun şekilde eleştirilmektedirler. Denge ve Denetleme Ağı olarak sosyal medya alanının temel hak ve özgürlükler ve demokratik rekabete zarar vermeden denetimine yönelik somut önerilerimizi aşağıda sıralıyoruz:

- 1 Sosyal medya platformlarının etkin denetimi yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığının sağlanmış olması ve denetlemeyi yapacak düzenleyici ve denetleyici kurumun yürütmeden ve denetlediği alandan bağımsızlığını gerektirmektedir. Bu yapısal unsurlar sağlanmadığı takdirde demokratik ülkelerde uygulanan sosyal medya düzenlemelerinin bire bir modellenmesi de temel hak ve özgürlüklerde geriye gidişe neden olacaktır.
- 2 İçerik moderasyonu ve içerik kaldırma uygulamalarının sosyal medya platformlarının kararlarına bırakılması bir temel hak ve özgürlük olan ifade özgürlüğünün geriye gitmesine neden olabilecektir. Bunu önlemek için yukarıda sıralanan bağımsız ve tarafsız yargı çerçevesinde kullanıcılara içerik moderasyonuna ilişkin kararların önceden bildirilmesi ve bu kararlara karşı adli yollara başvurma olanağının açık tutulması gerekmektedir.
- 3 Hangi sosyal medya içeriklerinin içerik kaldırma yaptırımıyla karşılaşacağına şeffaf ve karar vericilerin öznel kararlarına bırakılmayacak şekilde tanımlanması gerekmektedir. Demokratik rekabetin özüne ilişkin olan içeriklerin bu tip yaptırımlarla karşılaşmayacağı yapılan düzenlemelere net şekilde eklenmelidir. Bu konuda İngiltere’de gündeme gelen düzenleme iyi bir örnek oluşturmaktadır.
- 4 Sosyal medya platformlarının içerik moderasyon kararlarının periyodik olarak kamuya açık bir şekilde yayınlanması şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından büyük önem taşımaktadır.
- 5 Data lokalizasyonu (sosyal medya platformlarının kullanıcılara ait verilerinin buldukları ülkelerde tutulması) zorunluluğu, kullanıcıların mahremiyetlerini koruyacak şifreleme yöntemleriyle garanti altına alınmalıdır. Mahremiyet temel bir insan hakkıdır ve demokratik toplumların sürdürülebilirliği için yaşamsaldır. Bu şif-

releme garantisi sağlanmadığı takdirde bu tip bir düzenleme kullanıcılara ait verilerin devlet tarafından kontrolsüz takibini doğuracak ve temel hak ve özgürlüklerde geriye gidişe neden olacaktır.

- 6 Veri gözetimi sadece kanunların ve uluslararası insan hakları standartlarının öngördüğü şekilde ve amacıyla orantılı şekilde uygulanmalıdır. Bu tip iyi uygulamalar için International Principles of Human Rights to Communication Surveillance çerçevesine bakılabilir.⁴⁵

- 7 Sosyal medya platformlarının çeşitlendirilmesi bu alanın demokratik potansiyelini korumak açısından büyük önem taşımaktadır. Bunu sağlamak için platformlar arası geçiş yapmak kolaylaştırılmalı ve platformların (bu platformların devletten bağımsız olması şartıyla) çeşitlendirilmesi sağlanmalıdır.

Bu somut öneriler çerçevesinde aşağıda bir görsel özet şeklinde sosyal medya alanını etkin fakat ifade özgürlüğü ve alternatif bilgi kaynaklarına ulaşma bağlamında geriye götürmeyecek bir düzenlemenin temel bileşenlerini ilgililerle paylaşıyoruz (Şekil 1).

⁴⁵ Necessary and Proportionate

DENGEVE
DENETLEMEAđI

dengedenetleme.org

dengevedenetlemeagi@birarada.org

[dengevedenetlemeagi](https://www.instagram.com/dengevedenetlemeagi)

[DengeDenetleme](https://www.facebook.com/DengeDenetleme)

[DengeDenetleme](https://www.twitter.com/DengeDenetleme)